

MADANIYATLARARO KOMMUNIKATSIYADA TARJIMONNING ROLI**Xoliqulov Inoyat Bahromovich**

O'zDJTU Roman- german tillari tarjimashunosligi kafedrası stajyor - o'qituvchisi

inoyat.kholikulov@mail.ru**Jumayeva Gulxan Amrullayevna**

Nizomiy nomidagi O'zMPU Roman - german tillari kafedrası v.b. dotsenti

g.jumayeva84@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada madaniyatlararo kommunikatsiya jarayonida tarjimonning o'rni va mas'uliyati, tarjimonning madaniy vositachilik faoliyati, shuningdek, tarjima jarayonida yuzaga keladigan madaniy xatoliklarning sabablari tahlil etiladi. Tarjimon faqat til vositachisi emas, balki ikki madaniyat o'rtasidagi muloqotni ta'minlovchi shaxs sifatida qaraladi. Maqolada zamonaviy tarjimashunoslik nazariyalari asosida tarjimonning madaniy kompetensiyasi, pragmatik moslashuv jarayonidagi roli va xalqaro muloqotdagi axloqiy mas'uliyati ham yoritilgan.

Kalit so'zlar: madaniyatlararo kommunikatsiya, tarjimon, madaniy kompetensiya, pragmatik moslashuv, madaniy tafovut.

Аннотация: В статье рассматривается роль переводчика в процессе межкультурной коммуникации, его функции как культурного посредника, а также причины культурных ошибок, возникающих при переводе. Переводчик выступает не только языковым медиатором, но и посредником между двумя культурами. Анализируются современные подходы к переводоведению, понятие культурной компетенции переводчика и его ответственность в процессе межкультурного общения.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, переводчик, культурная компетенция, прагматическая адаптация, культурные различия.

Abstract: This article examines the role of the translator in intercultural communication, focusing on their function as a cultural mediator and the causes of cultural errors in translation. The translator is viewed not only as a linguistic intermediary but also as a bridge between two cultures. The study analyzes modern translation theories, the translator's cultural competence, and their ethical responsibility in facilitating intercultural dialogue.

Keywords: intercultural communication, translator, cultural competence, pragmatic adaptation, cultural differences.

Globalizatsiya jarayonlari chuqurlashib borayotgan hozirgi davrda tillararo va madaniyatlararo muloqot insoniyat taraqqiyotining muhim omillaridan biriga aylanmoqda. Turli millat va madaniyat vakillari o'rtasidagi aloqalarni samarali amalga oshirishda tarjimonning roli beqiyosdir. Tarjimon nafaqat lingvistik jihatdan, balki

madaniy, psixologik, ijtimoiy kontekstni ham chuqur tushunishi lozim. Shu bois, tarjimonni “madaniyatlararo kommunikatsiyaning kalit figurasi” deb atash mumkin.

Ushbu maqolaning maqsadi — madaniyatlararo kommunikatsiya jarayonida tarjimonning roli va mas’uliyatini yoritish, tarjimonlik faoliyatida madaniy kompetensiyaning ahamiyatini ko‘rsatish hamda tarjima jarayonida yuzaga keladigan madaniy to‘siqlarni tahlil qilishdir.

Madaniyatlararo kommunikatsiya tushunchasi. Madaniyatlararo kommunikatsiya – bu turli millat, din, an’ana va qadriyatlarga ega insonlar o‘rtasidagi axborot almashinuvi jarayonidir. Bu jarayon til vositasi orqali amalga oshadi, ammo tildan tashqari omillar — jest, mimika, madaniy ramzlar va qadriyatlar ham muhim o‘rin tutadi. Shu nuqtai nazardan, tarjimon bu murakkab jarayonning ajralmas bo‘g‘ini hisoblanadi.

Madaniyatlararo muloqotda xatoliklar ko‘pincha semantik emas, balki madaniy tafovutlardan kelib chiqadi. Masalan, ingliz tilida “How are you?” iborasi odob sifatida ishlatilsa, o‘zbek tilida esa “Qandaysiz?” so‘rovi samimiy hol-ahvol so‘rash ma’nosini beradi. Tarjimon bu farqni to‘g‘ri anglamasa, aloqa samarasiz bo‘lishi mumkin.

Tarjimonning madaniy vositachilik faoliyati. Tarjimonning asosiy vazifasi faqat so‘zlarni tarjima qilish emas, balki ma’no, uslub, madaniy konnotatsiyalarni to‘g‘ri yetkazishdir. Bu jarayon “madaniy vositachilik” deb ataladi. Tarjimon har ikki madaniyatning mentalitetini, urf-odatlarini, qadriyatlarini bilishi, kerak bo‘lsa, madaniy elementlarni moslashtira olishi kerak.

Masalan, o‘zbek tilidagi “yuzini yorug‘ qilish” iborasi ingliz tiliga to‘g‘ridan-to‘g‘ri tarjima qilinsa, ma’nosiz bo‘ladi. Uning ekvivalenti “to make someone proud” shaklida ifodalanadi. Shu kabi misollar madaniy tafakkurdagi farqlarni yaqqol ko‘rsatadi.

Tarjimonning madaniy kompetensiyasi. Madaniy kompetensiya — bu tarjimonning turli madaniyatlar o‘rtasidagi o‘xshashlik va farqlarni aniqlash, madaniy xatoliklarni oldini olish, madaniy kontekstni tahlil qilish ko‘nikmasidir. Tarjimonning lingvistik bilimlari qanchalik mukammal bo‘lmasin, agar u madaniy kompetensiyaga ega bo‘lmasa, tarjima natijasi to‘laqonli bo‘lmaydi.

Bu kompetensiya tarjimonning ijtimoiy-madaniy bilimlari, empatiya darajasi, kommunikativ strategiyasi va madaniy sezgirligida namoyon bo‘ladi.

Tarjima jarayonida madaniy xatolar. Madaniy xatolar ko‘pincha noto‘g‘ri ekvivalent tanlash, majoziy ifodalarni to‘g‘ri tushunmaslik yoki milliy konnotatsiyalarni hisobga olmaslik natijasida yuz beradi. Misol uchun, ingliz tilidagi “white elephant” iborasi “oq fil” deb tarjima qilinsa, ma’no yo‘qoladi. To‘g‘ri talqin — “keraksiz, lekin qimmatbaho narsa”.

Bunday xatolarni kamaytirish uchun tarjimon har bir so‘zning orqasidagi madaniy yukni his qilishi, kontekstni chuqur tahlil qilishi lozim.

Tarjimonning axloqiy mas'uliyati. Madaniyatlararo kommunikatsiyada tarjimon faqat texnik vositachi emas, balki ishonchli axborot manbai, madaniyatlararo tinchlik va o'zaro hurmatni ta'minlovchi shaxsdir. Shu bois, tarjimon etik me'yorlarga amal qilishi, tarafkashlikdan yiroq bo'lishi, manba matnga sodiqlik bilan birga auditoriya mentalitetini ham hisobga olishi kerak.

Xulosa qilib aytganda, madaniyatlararo kommunikatsiyada tarjimonning roli nihoyatda muhim. U nafaqat tillarni, balki insoniyatning madaniy xilma-xilligini bog'lovchi ko'prikdir. Zamonaviy tarjimashunoslikda tarjimon madaniyatlararo vositachi, kommunikativ jarayonning faol ishtirokchisi sifatida qaraladi. Shuning uchun tarjimonlarning madaniy kompetensiyasini rivojlantirish, ularni xalqaro darajadagi muloqotga tayyorlash bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Hatim, B. & Mason, I. The Translator as Communicator. London: Routledge. (1997)
2. Nida, E. A. Toward a Science of Translating. Leiden: E.J. Brill. (1964).
3. Bassnett, S. Translation Studies. London: Routledge. (2014).
4. House, J. Translation Quality Assessment: Past and Present. London: Routledge. (2015).
5. Комиссаров, В.Н. Теория перевода. Москва: Высшая школа. (1990).
6. Юлдашев, А. Tarjimashunoslik asoslari. Toshkent: TDJTU nashriyoti. (2018).